

Jyrki Korkeila

Päätoimittaja



Ronald Dworkin on määritellyt tasa-arvon voimavarojen ”kateusvapaaksi” jakamiseksi, jonka ydin on ”huonosta onnesta” koituvan, omasta toiminnasta riippumattoman ja ansaitsemattoman vaille jäämisen tasoittamisessa (1). Kansalainen ei voi valita vanhempia, jotka ovat synnyttäneet hänet köyhyyden keskelle. Perimään voi liittyä huonoa onnea, koska kukaan ei valitse vammaansa. Hyvinvointivaltio on siten jättiläismäinen vakuutusyhtiö, joka vakuuttaa kansalaisen raakaa kohtaloa vastaan (2). Toisaalta lopputulosta tärkeämmiksi voidaan arvioida mahdollisuuksien ja lähtökohtien tasavertaisuus, jolloin erojen tasoittaminen ei olisi keskeisintä.

Yleensä tasa-arvoisuutta katsotaan hyvinvointivaltiossa materiaalisesti hyvän näkökulmasta instrumentaalisesti. Jos materiaalin hankkiminen olisi kaikille yhtä lailla mahdollista, kaikki hankkisivat sitä samaan tapaan. Hyvinvointivaltion jakamisen sisällä on hieman ironisesti homo economicus, joka pyrkii rationaalisesti tekemään valintansa omaa etuaan ajatellen. Mikäli rikkaan kallis maku haluttaisiin tasoittaa yhteistä hyvää jakamalla, olisivat itseään hillitsemään kykenevät hemmottelijoinen panttivankeina (2). Jonkun olisi maksettava luksusta kaikille tai vaihtoehtoisesti luksusta ei olisi kenelläkään. Kalliita vaatteita ja koruja hankkiva rikas nuori ei kelpaa jaettavan

Kaikki tietävät mitä tasa-arvo on, mutta kukaan ei tiedä mitä se on

moraaliseksi vertailukohteeksi, ja häntä on kyseenalaista edes kadehtia.

Kansalaisilla on voimavaranäkökulmasta oikeus yleisesti hyväksytyyn ja kohtuulliseen osaan siitä, mitä he eivät omasta toiminnastaan riippumattomista syistä kykene hankkimaan. Mutta yhteisen hyvän saajilla on myös vastuunsa voimavarojen ja kulutustottumusten yhteensovittamisesta. Subjektiivista näkökulmaa siitä, mikä on kohtuullista, ei voi täysin poistaa. Siirryttäessä jonkin verran toimeentulorajan yläpuolelle on taloudellista hyvää lisäävä huomattavasti, jotta oma elämä toisi enemmän tyytyväisyyttä. Vapaus viettää elämäänsä tavalla, jonka asianomainen itse valitsee, on ihmisille sosioekonomisia olosuhteita tärkeämpää (4). Sosiaalista asemaakin voi tarkastella vapautta rajoittavana tekijänä.

Onko mielekästä puhua tasa-arvosta tai epätasa-arvosta täsmenmättä, mitä asioita verrataan? Miesten ja naisten tasa-arvossa esimerkiksi ansiotaso tai mahdollisuus edetä työelämässä ovat tärkeitä kysymyksiä. Miehet ja naiset eivät kuitenkaan ole identtisiä, jolloin kattava tasa-arvo ei ole edes mahdollinen. Niinkin erilaiset auktoriteetit kuin von Hayek ja Marx ovat esittäneet, että kansalaisten tasa-arvon lisääminen yhdessä ulottuvuudessa lisää epätasa-arvoa toisessa (5,6). Abstraktia nettotasapainoa, win-win-tilannetta ei tasa-arvossa voida tavoittaa. Sen sijaan epätasa-arvoa voidaan kohdentaa sinne, missä se on hyväksyttävämpää.

Hyvän jakamisesta tai sen perusteista

päättävät eivät välttämättä ole jaetun tarvitsijoita. Elizabeth Anderson kutsuu tätä paternalismin ongelmaksi, jota sävyttää alentuva sääli ja tuottamuksellinen tarvitsijoiden stigmatisointi (2). Hyvää tarkoittavassa päätöksenteossa avuntarvitsija on alemmassa asemassa jaetun kohteena. Saaminenkin voi vahingoittaa, jos vastaanottajalla ei ole mahdollisuutta antaa takaisin jotakin, mitä antaja voi arvostaa. Jonkinlaisena näyttönä tästä ongelmasta voi pitää metafyyssistä ”sosiaaliämmän” käsitettä.

Elizabeth Andersonin mukaan nykyinen ”yhteisen hyvän jakamisen” tasa-arvokäsite on ongelmallinen, kapea-alainen ja keskeisimmät poliittiset tavoitteensa menettänyt. Tarjoaako instrumentaalinen voimavarojen jakaminen sitä inhimillistä hyvää, joka on viime kädessä tärkeintä? Kun ”kosmisen” kovan onnen vaikutusten eliminoiminen on tasa-arvon keskiössä, on tärkein tavoite unohtunut. Tasa-arvon oikea tavoite on sorron poistaminen, kansalaisten tasavertainen kunnioittaminen ja osallisuus yhteiskunnassa.

1. Dworkin R. What Is Equality? II. Equality of Resources. *Philos Public Aff* 1981;10:283–345.
2. Anderson ES. What is the point in equality? *Ethics* 1999;109:287–337.
3. Dworkin R. What Is Equality? I. Equality of Welfare. *Philos Public Aff* 1981;10:228–40.
4. Inglehart R, Foa R, Peterson C, Welzel C. Development, freedom, and rising happiness. A global perspective (1981–2008). *Psychol Sci* 2008;3:264–85.
5. Marx K. Kritik des Gothaer Programms. Marx K, Engels L. *Marx-Engels Werke Dietz*, 1968, vol 19: pp 18–22. 6. von Hayek FA. *The Constitution of Liberty*. Chicago: University of Chicago Press, 1960, s. 87.